

PERE DURAN

Sant Esteve de Caulès: vida a l'Ardenya-Cadiretes medieval

El fer quotidià a partir de les fonts escrites i de les arqueològiques

Tot i que ja fou objecte d'un estudi arqueològic a inicis de la dècada dels setanta per Manuel Riu i Riu, doctor de la Universitat de Barcelona, el poblat medieval de Sant Esteve de Caulès avui en dia pot proporcionar, tant a partir de la documentació escrita medieval com de les restes arqueològiques, nova informació sobre la vida quotidiana dels seus habitants. Es pot veure així com era viure i morir en una parròquia rural gironina durant l'edat mitjana.

>> Restes de l'antic poblat de Sant Esteve de Caulès
A sota, creu medieval gravada a l'absis.

PAU TURON I IZQUIERDO > TEXT

L'antic poblat de Sant Esteve de Caulès estava situat en uns dels primers contraforts, a 247 metres sobre el nivell del mar, del massís de l'Ardenya-Cadiretes. Als seus peus hi passa una riera local anomenada de Can Noguera, o de Riu Clar, a prop de la qual hi ha un camí que, tot seguint el curs de la riera, pel nord comunica amb el pla de la Selva i pel sud amb Tossa de Mar.

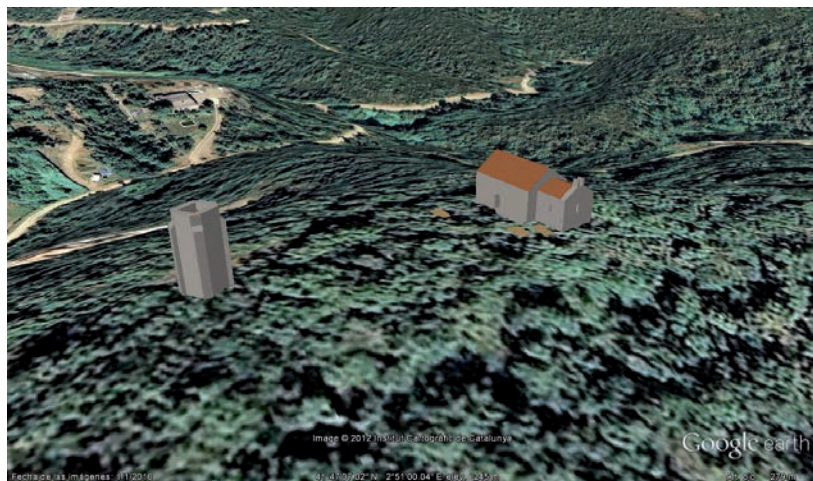
Era el centre rector d'una parròquia que s'estenia per gran part del sector central del massís de l'Ardenya-Cadiretes, una formació granítica formada per turons d'escassa altura. Engloba l'actual veïnat homònim de Vidreres i els sectors limítrofs de Caldes de Malavella i Lloret de Mar.

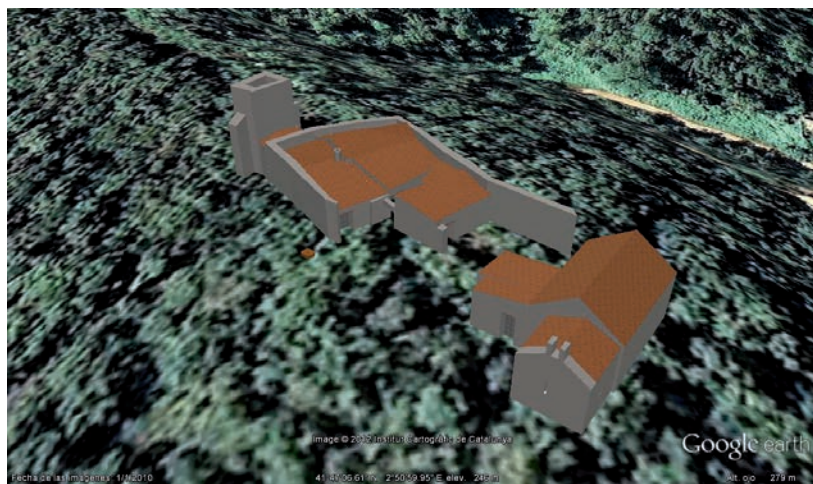
PERE DURAN

L'emplaçament que ocupà Sant Esteve de Caulès fou mencionat per primera vegada l'any 919, però ja havia estat habitat abans, durant el període tardoromà

PAU TURON

PAU TURON

PAU TURON

>> *Reconstrucció de Sant Esteve de Caulès, a dalt, entre els segles x i xii, i al centre, entre els segles xiii i xv. Sobre aquestes ratlles, una mostra de la documentació notarial de Caldes de Malavella.*

El naixement d'un poble

Per bé que fou mencionat per primera vegada l'any 919, l'emplaçament que ocupà Sant Esteve de Caulès ja havia estat habitat abans, concretament durant el període tardoromà. Tornà a sortir en la documentació durant els segles següents, com quan, el 1079, se'ns informa que era una parròquia.

Una de les primeres edificacions que s'hi aixecà va ser una austera església preromànica, que té fortes similituds amb d'altres de catalanes com la de Sidillà (Foixà, Baix Empordà), construïda segurament al segle x. En aquell mateix període, a migdia del temple es desenvolupà un petit cementiri, que desaparegué a inicis del segle xiii, on eren enterrats els habitants de la parròquia.

No fou fins a finals del segle xii i inicis del segle xiii quan es començaren a urbanitzar les rodalies de l'església, arran del fenomen de l'ensagrament. Les sagreres —o celleres, a Girona— eren un espai sagrat a l'entorn de l'església, d'unes trenta passes, on era prohibit exercir qualsevol tipus de violència. En un principi hi hauria sobretot sitges i cellers, que pertanyien als masos de l'entorn. Posteriorment els fills fadristerns d'aquests hi construïren els seus habitatges. Naixia així un petit poble.

Masos i masies

No obstant això, la majoria dels habitants de Caulès vivien en masos, concretament uns quinze, dispersos per la muntanyenca parròquia. Cada un estava constituït per un edifici principal, rodejat per construccions secundàries, i per un seguit de parcel·les disperses pel territori, que podien ser feixes, artigues o boscos.

Els mitjans de subsistència dels seus habitants eren variats. Un dels més importants era l'explotació forestal, i un dels productes més preuats era el carbó vegetal, que sovint exportaven per via marítima a les grans ciutats mediterrànies. Igualment important era l'agricultura. S'hi cultivaven des de cereals i llegums fins a vinya i arbres fruiters. També practicaren la ramaderia, sobretot l'ovicaprina, i l'apicultura.

Relacions extralocals

Encara que hi ha el prejudici que l'edat mitjana era una època molt autàrquica, en realitat una de les característiques principals

Una de les activitats més importants dels habitants de Caulès era l'explotació forestal. Entre els productes més preuats hi havia el carbó vegetal

PERE DURAN

d'aquest període és la creixent importància que agafà el mercat. En el cas dels habitants de Caulès era el de Caldes de Malavella, on anaven per vendre excedent —com quan, el 1323, el caulesenc Arnau de Mas vengué un nombrós ramat de cabres i ovelles a un carnisser de Girona— o per obtenir-hi diners en efectiu i béns manufacturats, especialment tines o teles fabricades a Girona.

A més de Caldes, els caulesencs tingueren relacions socioeconòmiques amb altres poblacions selvatanes i gironines, com Tossa i Lloret de Mar, els principals ports de la zona, i també amb Vidreres i Girona.

Igualment establiren relacions amb llocs situats fora de l'àmbit comarcal. El cas més destacat, i que s'esmenta en alguns testaments, és Montserrat.

La fi d'una parròquia

Tot i la prosperitat de què havia gaudit fins llavors, a partir de la segona meitat del segle XIV la parròquia de Sant Esteve de Caulès començà a declinar ràpidament. Prova d'això és la

forta davallada de població que hi hagué, testimoniada amb la desaparició de la majoria dels masos. En un document de 1394 es menciona que dels vint-i-dos focs que hi havia hagut, que equivaldrien a un mínim d'unes cent persones, ja només en quedava un.

Foren diverses les causes d'aquesta situació, a més de l'impacte de la crisi baixmedieval, que afectà demogràficament i socioeconòmicament tot Europa. Destaquen sobretot l'escàs rendiment de l'explotació del massís i la llunyania de Sant Esteve de Caulès de les principals vies de comunicació.

Tan abandonada quedà la parròquia que el 1448 el bisbe de Girona, Bernat de Pau, la dissolgué i l'uní a la veïna de Vidreres. Així, el Caulès medieval quedà abandonat a l'oblit i al creixent bosc durant cinc-cents anys, fins que el doctor Manuel Riu Riu el redescobrí.

Pau Turon i Izquierdo
és historiador i arqueòleg.

>> Arc triomfal de l'església de Caulès.

A més de la crisi baixmedieval, l'abandonament de Caulès s'explica per l'escassa explotació del massís i per la llunyania de les principals vies de comunicació